

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

طراحی مجتمع توریستی درمانی در شهر قم با رویکرد ارتقا سلامت

متینه غفاری (نویسنده مسئول)^۱

^۱کارشناسی ارشد مهندسی معماری موسسه آموزش عالی پویش ، قم ، matineh.ghaffari@gmail.com

چکیده

انسان با دغدغه‌های امروزی نیازمند مکانی دور از هیاهوی شهری می‌باشد. تا ضمن رسیدن به آرامش روحی و جسمی کیفیت زندگی خود را بهبود بخشد. در این پژوهش برصدد آمدیم در شهر قم به مجموعه‌ای توریستی تفریحی و اقامتی بپردازیم تا ضمن ایجاد محیطی آرام و سالم برای ساکنین منبع درآمدی در سطح کشوری و استانی داشته و همچنین راهکارهایی جهت احیا محیط زیست ایجاد شود. در این تحقیق، با استفاده از مطالعات کتابخانه ای، به بررسی نقش کارکردها، موانع، راهکارهای گسترش صنعت گردشگری و چگونگی گسترش گردشگری سلامت پرداخته شده است. تا به این وسیله ضمن استفاده از پتانسیل‌های استان قم در محورهای تفریحی و علمی گردشگران را با منابع کشور، آداب و رسوم و سنت‌های ایران و استان قم آشنا کنیم.

واژه‌های کلیدی

گردشگری، گردشگری سلامت، درمانی، تفریحی، اقامتی، آب درمانی

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senaconf.ir

۱. متن مقاله

مدتهاست در کشورهای توسعه یافته انسان سالم را محور توسعه و پیشرفت می دانند و آرامش روان، سلامت اندیشه و روح، بهبود روش های زندگی به عنوان یکی از ارکان سلامت تلقی می شوند. برای عینیت بخشیدن و دستیابی به بستر مناسب برای زندگی آرام، تجدید قوای ذهنی، روحی و جسمی، دهکده سلامت یک ضرورت می باشد.

برنامه دهکده سلامت در حقیقت بسط یافته ی پروژه های شهرهای سلامت سازمان بهداشت جهانی هستند. مفهوم برنامه شهرهای سلامت این است که شهرها محیط های مهمی هستند که در آنها به مسائل سلامتی به صورت جامع و از طریق هماهنگی و همکاری بین آژانس ها و سازمان های مختلف نگریسته می شود. در شهرهای سلامت به بهبود و تغییر نتایج سلامتی از طریق توجه به تغییرات اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی همراه بخش سلامت تاکید می شود. برنامه شهرهای سلامت، ابتدا در کشورهای صنعتی آغاز شد اما به کشورهای در حال توسعه نیز تسری یافت (الهیاری، ۱۳۹۰).

در جهان امروز گردشگری به عنوان یکی از بزرگ ترین و متنوع ترین صنایع دنیا مطرح می باشد. توریسم سلامت یکی از قدیمی ترین شاخه های گردشگری در دنیاست که سابقه ی آن به هزاران سال پیش باز می گردد، دورانی که زوار یونانی برای شفای جسم و روان از چشمه های معدنی در حوزه مدیترانه بهره می جستند.

کشور ایران از نظر منابع کشوری غنی محسوب می شود، اما به دلیل بی توجهی به این منابع در رشد و توسعه ی صنعت گردشگری موضوع توریسم در این کشور مغفول مانده است.

گردشگری سلامت نوعی از گردشگری به منظور حفظ، بهبود و حصول مجدد سلامت جسمی و ذهنی افراد می باشد. کشور ایران با توجه به شرایط اقلیمی و پیشینه ی تاریخی می تواند صاحب امتیاز مجموعه ای توریستی درمانی باشد.

شهر قم با استفاده از پتانسیل های موجود در خود همچنین به جهت قرار گرفتن در نزدیکی پایتخت می تواند این امکان را فراهم آورد که بار درمانی کشور را سبک تر کند، ضمن کسب امتیازاتی برای ساکنین این شهر و حومه آن.

بطور کلی با گسترش روز افزون مشکلات زندگی شهری در جوامع پیشرفته و قدرتمند اقتصادی، توجه انسان به خود و نیازهای خود کاهش یافته است، انسان درگیر زندگی شهری روزمره شده و هر روز بدون توجه به نیازهای غریزی خود به روزمرگی می پردازد و به نوعی از نیازهای فردی و روانی خود دور می شود، تا زمانی که به خود آمده و دچار بیماری های روحی و ذهنی شده است. از این رو ما در صدد برآمدیم تا ضمن توجه به نیازهای جسمی و روحی افراد در جهت سلامت مجموعه ای تفریحی و درمانی را در حومه شهر قم داشته باشیم تا ضمن بهره بری ساکنین این شهر مسافران در مقیاس های استانی و کشوری بتوانند از این مجموعه بهره گیری کنند.

براین اساس کمبود فضای درمانی مناسب، به همراه محل اقامت و همچنین پتانسیل های ناشناخته و یا بکارگرفته نشده ی استان، در جهت ایجاد ارتقا موضوع سلامت و درمان، گردشگری و توسعه اقتصادی ریالی و ارزی ضرورت مطالعه و انجام این تحقیق را فراهم آورده است.

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senaconf.ir

مبانی نظری

انگیزه سالها است که موضوع اصلی مطالعه روانشناسی از جهات مختلف مانند دیدگاه فیزیولوژی، دیدگاه روانشناسی و دیدگاه فلسفی می باشد (پتری و گاورن، ۲۰۰۴). یکی از اهداف اصلی مطالعه انگیزه، درک و رفتار انسان می باشد. در گردشگری علاوه بر اینکه مفهوم انگیزه در درک رفتارهای گردشگران و علت اصلی تصمیم گیری آنها مورد استفاده قرار می گیرد، می تواند برای دست اندرکاران به عنوان وسیله ای برای جذب گردشگران و برآورده کردن نیازهای آنها در طول سفر در یک مقصد خاص باشد. «انگیزه (در گردشگری) آن دسته از عواملی هستند که باعث می شود گردشگران محصول یا خدمت خاصی را خریداری کنند» (سواربروک و هورنر، ۲۰۰۷).

- نظریه کرامپتون^۱

یکی از شناخته شده ترین نظریه های انگیزشی گردشگر، مفهوم عوامل کششی- رانشی است. می گویند که عوامل رانشی تصمیم برای مسافرت را بر می انگیزانند و عوامل کششی نیز آنها را می کشند که برای مقصد انتخاب شده، جذابیت اولیه به وجود آورده و در عملی شدن این تصمیم تاثیر گذارند. کرامپتون هفت انگیزه رانشی روانشناسی شامل؛ (۱) فرار از محیط، (۲) کشف و ارزیابی خود، (۳) تمدد اعصاب، (۴) پرستیژ (قدر و منزلت)، (۵) بازیابی، (۶) افزایش روابط خویشاوندی، (۷) راحت سازی روابط اجتماعی و چندفرهنگی؛ و دو انگیزه کششی شامل؛ (۸) تازگی و (۹) تحصیلات را تشخیص داد. این مفهوم به طور گسترده در ادبیات گردشگری پذیرفته شده است. و این مطلب در واقع اظهار می کند که این مفهوم یعنی انگیزه کششی- رانشی یک دیدگاه کاربردی برای سنجش انگیزه های موجود در رفتار گردشگر و بازدید کننده است. ایده مدل کششی- رانشی تجزیه انتخاب مقصد گردشگر به دو عامل کششی و رانشی است. عوامل رانشی به عنوان انگیزه های اجتماعی- روانشناسی در نظر گرفته میشوند که زمینه را برای مسافرت شخص فراهم میکنند، در حالی که عوامل کششی آندسته از عواملی هستند که به محض تصمیم شخص برای مسافرت، او را به آن مقصد میکشانند. (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۸۸)

- نظریه کونو و همکاران^۲

کونو و همکاران در سال ۲۰۱۰ در مطالعه خود دریافتند که عوامل انگیزشی مربوط به فعالیت فیزیکی و تندرستی بیشترین تاثیر را بر تعیین سفر به مقصدهای گردشگری سلامت داشتند. آنها نیز هفت عامل انگیزشی را شناسایی کردند: خودافزایی، سلامتی و فعالیتهای فیزیکی، ارتباط و فرار از زندگی روزمره، تنهایی و احساس غربت، طبیعت، خودمختاری و انگیزه، موقعیت اجتماعی.

- نظریه گوپتا^۳

گردشگری پزشکی شامل رشد صنعتی است که در آن ضمن سفر به کشورهای دیگر برای دریافت خدمات درمانی، همزمان به تفریح، گذران اوقات فراغت و بازدید از جاذبه های کشوری که به آن سفر کرده اند نیز می پردازند.

Crompton^۱
Kono et al^۲
Gupta^۳

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

– باکمن و باکمن^۴

اینترنت، منبع مهم اطلاعاتی برای گردشگران پزشکی است یکی از عوامل اصلی توسعه گردشگری پزشکی، وب سایت های ارائه دهندگان خدمات گردشگری پزشکی است.

– جانگ و وو^۵

با در نظر گرفتن دو بعد کشتی و رانشی انگیزه های سفر سالمندان تایوانی را به شرح زیر نشان دادند: انگیزه های رانشی شامل خودافزایی، اعتماد به نفس، جستجوی دانش، تمدد اعصاب و اجتماعی شدن بوده در حالی که انگیزه های کشتی شامل امنیت و نظافت، تسهیلات، رخداد و قیمت و سایت های تاریخی و طبیعی می باشد. فهم انگیزه گردشگر یک عامل بسیار مهم، به ویژه در تعیین استراتژی های بازاریابی، برای حوزه مطالعات گردشگری است زیرا انتخاب مقصدی که گردشگر به آن بیشتر تمایل دارد، یک فرایند پیچیده در تصمیم گیری و شامل عوامل زیادی است. مفهوم بسته خدمات معمولاً به اهمیت دریافتی رابطه بین آیتم های کشتی و رانشی انگیزه ها بر میگردد و این حاکی از آن است که دلایل معینی برای سفر ممکن است با منافع معینی که قابل اندازه گیری و دستیابی در سایت مقصد باشد، مطابقت کند. بنابراین، بازار یابان و توسعه دهندگان مقصد در گردشگری باید در نظر داشته باشند که خدمات موفق تر، آنهایی هستند که بیشترین نیازها در بخش بازار ارایه شده در یک بسته را پاسخگو میباشند، و باید تلاش های زیادی برای تطبیق ویژگیهای اصلی مقصد و نیازهای مختلف روانشناسی گردشگران انجام دهند. (گارتنر، ۱۹۹۳)

سابقه گردشگری در جهان

جدول شماره ۱: سابقه گردشگری در جهان

ردیف	نام کشور	توضیحات
۱	برزیل	یکی از قدیمی ترین کشورها در توریسم درمانی می باشد که البته بیشتر شهرت خود را مدیون جراحی های زیبایی است؛ اما جراحی های غیر زیبایی در برزیل به تازگی شروع به فعالیت کرده و پیشینه زیادی ندارند. اولین بیمارستان مورد تایید استانداردهای JCI در خارج از آمریکا، بیمارستانی در برزیل بود که موفق به دریافت گواهینامه این کمیسیون شد (ابوالحسنی، ۱۳۹۳).

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senaconf.ir

در طول سال های گذشته کاستاریکا تلاش بسیاری برای رشد در گردشگری پزشکی انجام داده است و از سال ۲۰۰۷ از پیشگامان این صنعت محسوب می شود. در حال حاضر کاستاریکا دارای ۳ بیمارستان مورد تایید JCI است که هر ۳ در شهر سن خوزه هستند (ابوالحسنی، ۱۳۹۳).	کاستاریکا	۲
مکزیک مقصد بسیار جذاب برای توریست های پزشکی، خصوصا آمریکایی هاست. آمریکایی های ساکن ایالت های جنوبی هم مرز با مکزیک همچون نومکزیکو، اریزونا یا تگزاس تقریباً به شکل روتین وار به مکزیک رفته و خدمات پزشکی ارزان آنجا را تجربه می کنند. به عنوان نمونه خدمات دندان پزشکی متخصصین در مکزیک یک چهارم تا یک پنجم همان خدمات در آمریکا است. بحث مکزیک به قدری برای آمریکایی ها جذاب است که مسئولان ایالت تگزاس درخواست صدور اجازه فعالیت برای افراد در حوزه سلامت در دو طرف مرز را دارند در حالی که پزشکان آمریکایی به شدت با این طرح مخالفند و اعتقاد دارند که توان رقابت با قیمت های پایین مکزیک برای آنها وجود ندارد (ابوالحسنی، ۱۳۹۳).	مکزیک	۳
جاذبه های دیدنی، دو زبانه بودن پزشکان، داشتن مدارک و استانداردهای بین المللی، استفاده از واحد پول دلار آمریکا و عدم نیاز توریست ها به تبدیل کردن پول. دلایلی همچون این موارد دست به دست هم دادند تا پاناما یکی از پیشروها در صنعت توریسم پزشکی در عرصه بین الملل بشود (ابوالحسنی، ۱۳۹۳).	پاناما	۴
استانداردهای بهداشتی در سنگاپور بسیار بالاست؛ طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی JCI این کشور دارای چندین بیمارستان مورد تایید است. که در سال ۲۰۰۰ منتشر شد، سنگاپور ششمین کشور از نظر داشتن بهترین سیستم بهداشتی - درمانی در جهان، و اولین کشور در آسیا است. عمده بیمارانی که به سنگاپور مراجعه می کنند از کشورهای همسایه همچون مالزی، اندونزی و کشورهای جنوب آسیایی هستند (ابوالحسنی، ۱۳۹۳).	سنگاپور	۵
از کشورهای مهم آسیایی در عرصه توریسم پزشکی که ۲۲ بیمارستان آن موفق به دریافت گواهینامه JCI عمده دلیل جذب شدن توریست ها به هند، ارزان بودن خدمات به نسبت سایر کشورهاست. همچنین هند طرح ویزای M را به اجرا در آورده است، ویزایی که در سفارتخانه های هند در دیگر کشورها به افرادی داده می شود که جهت دریافت خدمات پزشکی قصد سفر به هند را دارند (ابوالحسنی، ۱۳۹۳).	هند	۶

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senaconf.ir

چشمه های آب گرم که از قدیم به نام «چشمه های آقامنون» شناخته می شود که از ۲۵۰۰ سال قبل منشا شفا شناخته می شود. اکنون با ساخت مکانی مدرن همراه با امکانات فیزیوتراپی و توانبخشی و امکانات پزشکی که در دنیای مدرن برای انسان فراهم کرده و زیبایی های طبیعی منطقه را باهم همراه کرده و به مسافران ارائه می دهد و از نظر گردشگری درمانی در ترکیه از مهمترین و گسترده ترین مراکز به شمار می رود.	ترکیه هتل بالچیوا ۲۰۰۹	۷
شهرک درمانی بین المللی شانگ های، طراح Kevin K.S.Kim گردشگری پزشکی یک مفهوم نسبتا جدید در مراقبت های بهداشتی می باشد. بحث های اولیه خود را با مشتری و چشم انداز خود را برای نتیجه توصیف می کنند. گردشگری درمانی یک عمل نوآورانه پزشکی در حال وقوع در صحنه بین المللی است. طراحان مرکز پزشکی بین المللی شانگهای ادغام دو روش بسیار متفاوت در یک طرح بین المللی نشان داده شده است. امکانات ورزشی، الزاماتی که تابع یک بیمارستان است، هنر و گردشگری درمانی را ادغام کرده است. طرح با در نظر گرفتن کل پردیس به شکل یک حجم بزرگ و رفت و آمدهای مکرر که شکل ساختمان بزرگ را با مقیاس کوچکتر کاهش می دهد، شکل خلاقانه ای از مراقبت های پزشکی ارائه می دهد. (Gresham and Partners, ۲۰۱۳)	شهرک درمانی بین المللی شانگ های	۸

روش شناسی تحقیق

در این تحقیق ضمن تحلیل وضعیت صنعت گردشگری درمانی ایران، با استفاده از مطالعات کتابخانه ای، به بررسی نقش کارکردها، موانع، راهکارهای گسترش صنعت گردشگری و چگونگی گسترش گردشگری سلامت پرداخته ایم. از نظر هدف این پژوهش، از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر جمع آوری داده ها توصیفی - تحلیلی می باشد. اطلاعات لازم در زمینه مبانی نظری تحقیق، نقشه ها، اطلاعات پایه جغرافیایی - محیطی، اقتصادی و اجتماعی از طریق مطالعات کتابخانه ای تهیه شده اند، که به شرح زیر می باشند:

- مطالعه کتاب و مقالات موجود

- استفاده از اسناد و مدارک موجود و کتب منتشر شده در ادارات و سازمان های محلی

تحلیل و تجزیه ی داده ها در این پژوهش روش پژوهش تبیینی می باشد.

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senaconf.ir

محدوده‌ی مورد مطالعه تحقیق

استان قم با مساحت ۱۱۲۳۸ کیلومتر مربع کمتر از یک درصد مساحت کل کشور را دربرگرفته و عنوان کوچک ترین استان را دارد. استان قم بر اساس تقسیم‌بندی‌های ساختاری - رسوبی در پهنه ایران مرکزی قرار گرفته (آقنابتی، ۱۳۸۹) و از نظر جغرافیایی بین ۵۰ درجه و ۶ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۵۸ دقیقه درازای خاوری و ۳۴ درجه و ۹ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۱۱ دقیقه پهنای شمالی واقع شده است. استان قم، از طرف شمال به استان تهران، از خاور به استان سمنان، از جنوب به استان اصفهان و از طرف جنوب باختری تا شمال باختری به استان مرکزی محدود می شود. (شکل) ارتفاع مرکز شهرستان از سطح دریا ۹۲۸ متر و ارتفاع بلندترین نقطه استان، در مناطق کوهستانی، ۳۳۳۰ متر ارتفاع و پست‌ترین نقطه آن در حاشیه دریاچه نمک قم حدود ۷۰۰ متر می باشد. (میرکاظمیان، ۱۳۸۶)

تصویر ۱: موقعیت استان قم

حال استان قم نیز با در اختیار داشتن پتانسیل های بالقوه زمین شناختی، شامل دریاچه‌های نمک و حوض سلطان و گنبدنمکی، که علاوه بر دارا بودن جاذبه های زمین گردشگری، از خواص درمانی ویژه ای نیز برخوردارند؛ در کنار برخورداری از بیمارستان های مجهز و کلینیک‌های تخصصی، می‌تواند نقش به سزایی در رونق اقتصادی و توسعه پایدار ایفا نماید.

الگوی توزیع فضایی جاذبه های گردشگری در استان قم

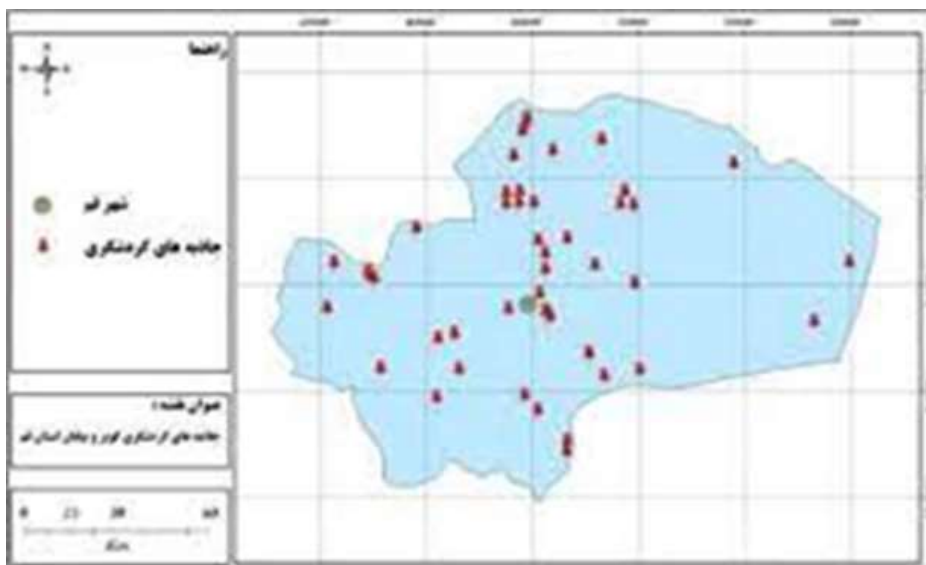
به منظور شناسایی محدوده و موقعیت خوشه‌های مکانی با ارزشهای بالا (نقاط داغ) یا پایین (نقاط سرد)، از آماره عمومی استفاده شده است. این نقاط داغ و سرد میتواند تمرکزهای فضایی در نظر گرفته شود. (توماس و همکاران، ۱۹۸۰) به منظور پی بردن

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

به الگوی توزیع فضایی جاذبه‌های گردشگری کویر و بیابان در استان قم، نخست پراکندگی جاذبه‌ها در سطح استان قم مشخص شده اند.

تصویر ۲: نقشه پراکندگی جاذبه های گردشگری کویر و بیابان استان قم

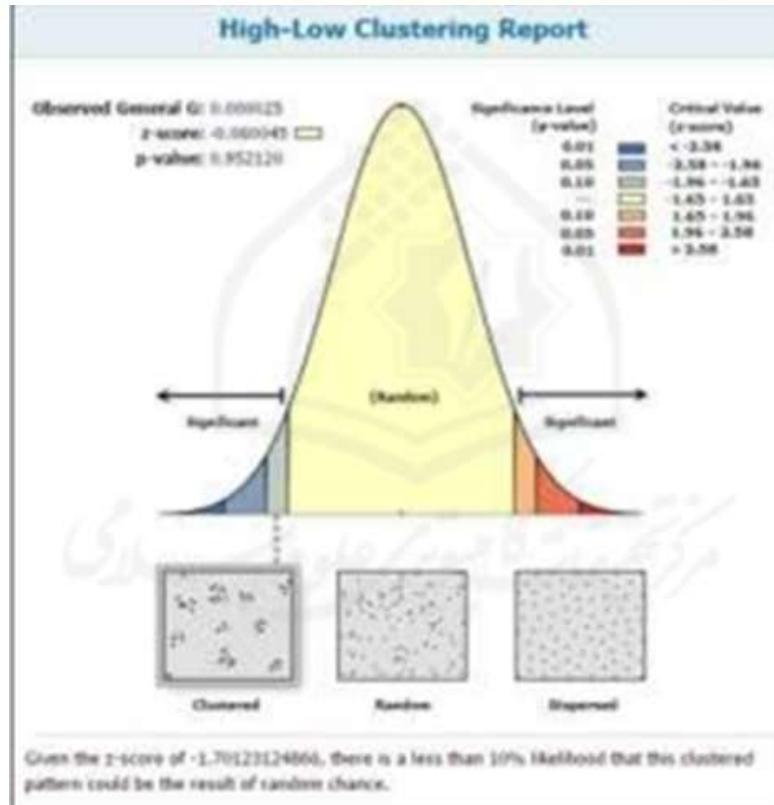
در ادامه به نتایج حاصل شده از آمار گتیس ارد برای شاخص توزیع جاذبه های گردشگری در استان قم پرداخته می‌شود.

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

تصویر ۳: نمودار شاخص گتیس (توزیع جاذبه های گردشگری کویر و بیابان در قم)

مشخصه اصلی توزیع جاذبه های گردشگری کویر و بیابان در استان قم به صورت "تمرکز جغرافیایی" است

که این تمرکز (خوشه ها) در سه منطقه از استان قم متمرکز شده اند:

۱. حوالی اتوبان قم- تهران (شعاع ۱۰ کیلومتر)

۲. حوالی اتوبان قم-کاشان (شعاع ۱۰ کیلومتر)

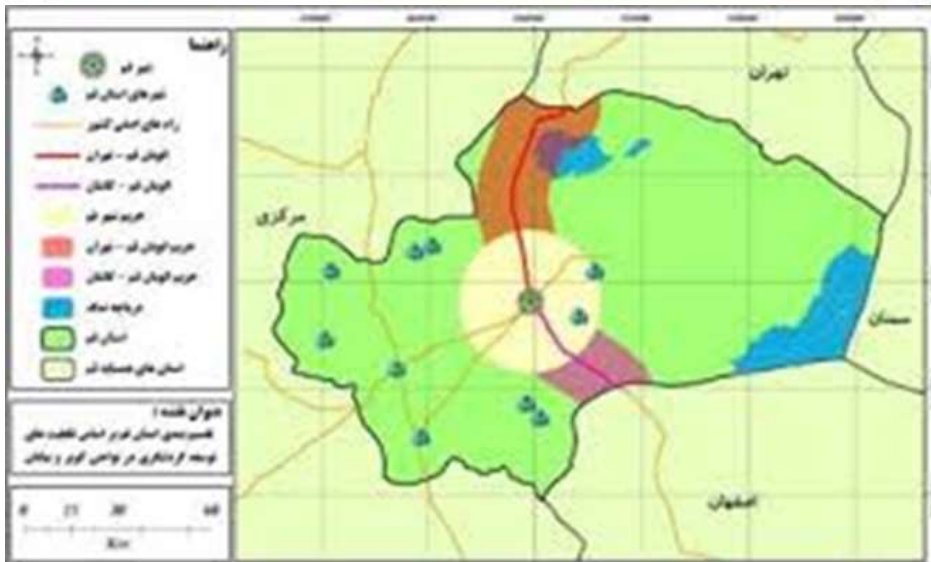
۳. نواحی اطراف شهر قم (شعاع ۲۰ کیلومتر)

۴. همچنین، باتوجه به پراکندگی جاذبه ها در سایر نواحی استان، یک ناحیه نیز با عنوان سایر نواحی به این سه ناحیه اصلی اضافه میشود که به اندازه سه ناحیه به دست آمده از مدل Ord-Getis تراکم جاذبه ها را ندارد.

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

تصویر ۴: نقشه تقسیم بندی سطح استان قم براساس قابلیت های توسعه گردشگری در نواحی کویر و بیابان

قابلیت‌های استان قم در زمینه گردشگری و بیابان

- احداث شهرک درمانی یا سلامت

در استان قم، باتوجه به وجود نمک زارهای فراوان، میتوان از این قابلیت در رفع بسیاری از امراض بهره برد. باتوجه به ضرب‌المثل «هر چه بگندد نمکش میزند»، اطراف دریاچه قم و حوض سلطان، که پوشیده از نمک است، تقریباً میزان آلودگی های میکروبی نزدیک به صفر است که این مورد یک قابلیت بزرگ برای درمان امراض پوستی و قارچی است. تأسیس این شهرک سلامت میتواند شامل مجموعه بیمارستانی، اقامتی، رفاهی، و ورزشی باشد که با هدف گذراندن دوران نقاهت بیماران در محیطی آرام احداث شود. (سیدمصطفی هاشمی، ۱۳۹۶).

- گردشگری ماجراجویانه

یکی از مهمترین قابلیت های نواحی بیابان استان قم سفر در مسیرهای بدون جاده، دوچرخه سواری، و موتورسواری می باشد. این شاخه از گردشگری ماجراجویانه کاملاً وابسته به ویژگیهای اقلیمی و چشم اندازهای طبیعی می باشد. سفر در مسیرهای بدون جاده در مناطق کویری استان قم و همچنین عبور از بدلندها و دوچرخه سواری کوهستان در مناطق ناهموار حوالی اطراف اتوبان قم-تهران از امکانات این نوع گردشگری در استان قم می باشد. موتورسواری کوهستان و گردش با موتور نیز مانند دوچرخه سواری مسیرهای بسیاری در این استان دارد. عبور از راه های جدید یا غیرعادی، بکر، کشف نشده و صعب‌العبور، پرواز با پاراگلایدر، سوینگ (پرش با طناب) و اسلک لاین نیز از دیگر زمینه‌های گردشگری در نواحی بیابانی و کویری استان قم است. (سیدمصطفی هاشمی، ۱۳۹۶).

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senaconf.ir

– بازدید گردشگران از جاذبه های این منطقه در قالب تورهای گردشگری

مناطق کویری و بیابانی استان قم دارای قابلیت های گردشگری فراوانی است که با برگزاری تورهای گردشگری در این مناطق و بازدید از جاذبه های گوناگون میتوان زمینه توسعه گردشگری و درآمدزایی حاصل از آن را فراهم کرد. جاذبه های مناطق کویری و بیابانی استان قم در دو دسته طبقه بندی میشود:

۱. جاذبه های طبیعی: شامل حوض سلطان، دریاچه نمک، انواع پوشش گیاهی، پارک ملی کویر، منطقه شکار ممنوع پلنگدره، دشت مسیله، انواع کوهها و غارها، جاذبه های ییلاقی کهک و روستاهای سنتی تالاب مره، تالاب غدیر اسب، تالاب بهشت معصومه (س).

۲. جاذبه های انسانی (انسان ساخت) تاریخی: شامل کاروانسراهای بین راهی (کاروانسرای پاسنگان، کاروانسرای حوض سلطان، کاروانسرای منظریه، کاروانسرای قلعه سنگی، علی آباد، کاروانسرای دیر، و ... (قلعه ها (قلعه قمرود، قلعه قرمز، قلعه سام آباد، قلعه گلی محمدآباد کاج، قلعه مظفرآباد)، خانه های تاریخی، پلها و سدها، محوطه های تاریخی (تپه قلعه خورآباد، تپه البرز، تپه قلعه مبارک آباد، تپه گبری، تپه سکینه خاتون، و ...)، آتشکده ها، میل ها و آب انبارها. (سیدمصطفی هاشمی، ۱۳۹۶).

جدول ۲: مهمترین قابلیت های استان قم در زمینه توسعه گردشگری کویر و بیابان

ردیف	قابلیت ها
۱	احداث شهرک درمانی یا سلامت (برای افرادی که نیاز به محیطی ساکت و آرام و به دور از شلوغی و هیاهوی شهرها دارند و نیز درمان بیماری هایی از قبیل پوکی استخوان، استرس و اضطراب شدید، اختلالات خلقی، بیماری های التهابی پوستی، آکنه و ...)
۲	گردشگری ماجراجویانه (عبور از راههای جدید یا غیرعادی، بکر، کشف نشده، و صعب العبور و به طور کلی لذت بردن از شرایط سخت و دشوار)
۳	گردشگری علمی (مشاهده و مطالعه اشکال ژئومورفولوژیک و لندفرم ها، خاک، گیاهان مختلف دارویی، ستاره شناسی، موجودات زنده، و آبوهوای نواحی بیابانی)
۴	گردشگری ورزشی و برگزاری انواع مسابقات ورزشی (از جمله هاورکرافت، چتربازی، اسکی روی تپه ای ماسه های، موتورسواری و اتومبیل رانی، مسابقه مقاومت پای برهنه روی ماسه های داغ، شترسواری، اسبدوانی و...)
۵	بازدید گردشگران از جاذبه های این مناطق در قالب تورهای گردشگری (دریاچه نمک، اشکال زیبای زمین شناسی و طبیعی، کاروانسراهای بین راهی، دیدن طلوع و غروب آفتاب و ستاره ها، و ... که شامل اکوتوریسم و طبیعت گردی می شود. به علاوه، روستاهای دیدنی استان و جاذبه های انسان ساخت از قبیل مجموعه های توریستی)
۶	ایجاد زیرساخت ها و مجموعه های مناسب برای برگزاری برنامه های فرهنگی و هنری (مثل برگزاری مراسم و جشن های مختلف در قالب گردشگری رویداد، مسابقات سالیانه هنری، اجرای موسیقیهای سنتی و بومی...)

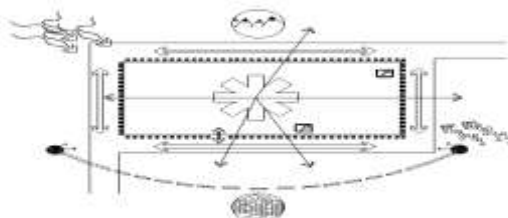
دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

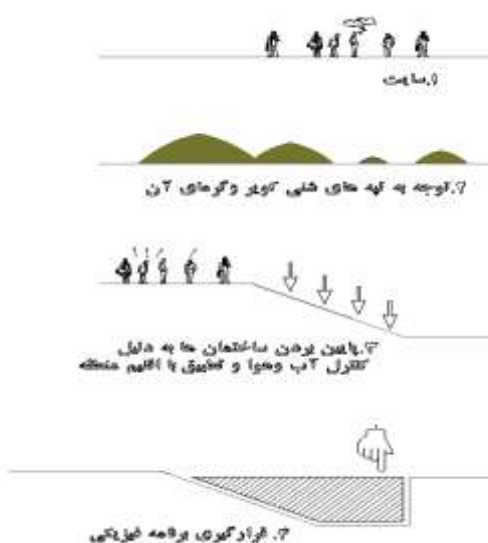
توان اکوتوریستی (مثل پیادهروی در طبیعت و طبیعتگردی، چادرزدن در کویر و سپریکردن شب، عکاسی در طبیعت، تماشای گنبدهای نمکی و...)	۷
امکان جذب سرمایه های دولتی و خصوصی در ارتباط با انواع توریسم	۸

۲. تجزیه و تحلیل نتایج تحقیق

تصویر ۵: تحلیل سایت

روند طراحی

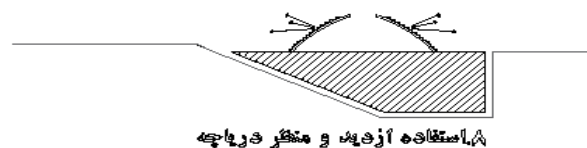
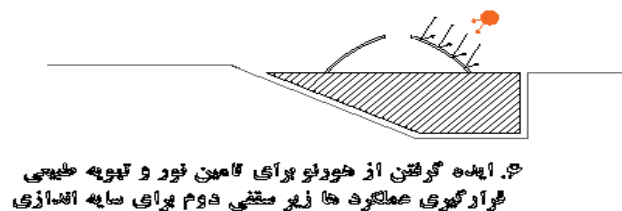

تصویر ۶: روند طراحی

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

-۲

تصویر ۷: روند طراحی

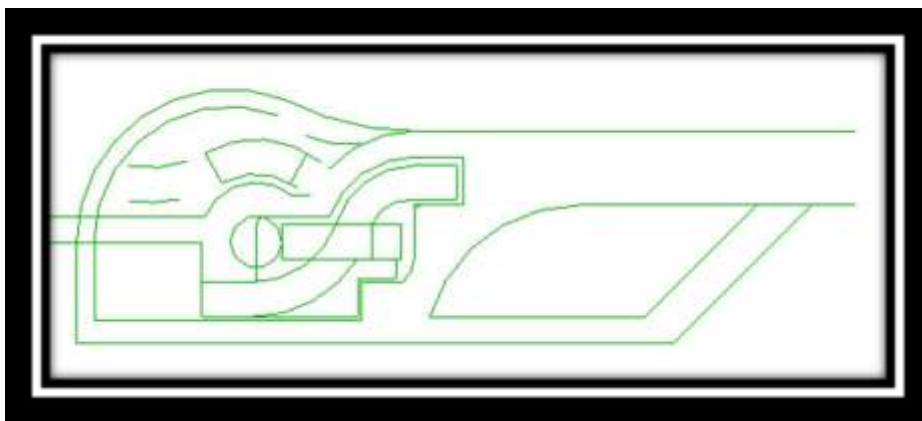

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

۳- - پیشنهادهای بر گرفته از یافته‌های پژوهش

تصویر ۸: ترسیم خطوط بر مبنای تحلیل سایت بوده بطوریکه استفاده بهینه از بادهای غالب شرقی با پوشش متراکم فضای سبز گردد عدم رسیدن به حجم دلخواه ولی میتوان از این ایده به شکلی که یک شکاف بزرگ در دل حجم اصلی ایجاد گردد بهره جست(شروع یک دیدگاه فکری و استنباط علمی)

اصول حاکم بر طرح:

- داشتن ریتم
- داشتن هارمونی یا همخوانی دید از پلان و نما
- استفاده بهینه از بادهای غالب و نامطلوب
- بر گرفتن حجم از زمین و رسیدن مجدد به زمین
- داشتن آیرودینامیک جهت جلوگیری از ایجاد گردبادها
- استفاده از نور جنوبی در زمستان و جلوگیری از ورود شدت نور و گرمای آن به واسطه پیش آمدگی زیاد سقف در تابستان
- استفاده از تکنولوژیهای روز در سازه و همچنین تهویه داخلی

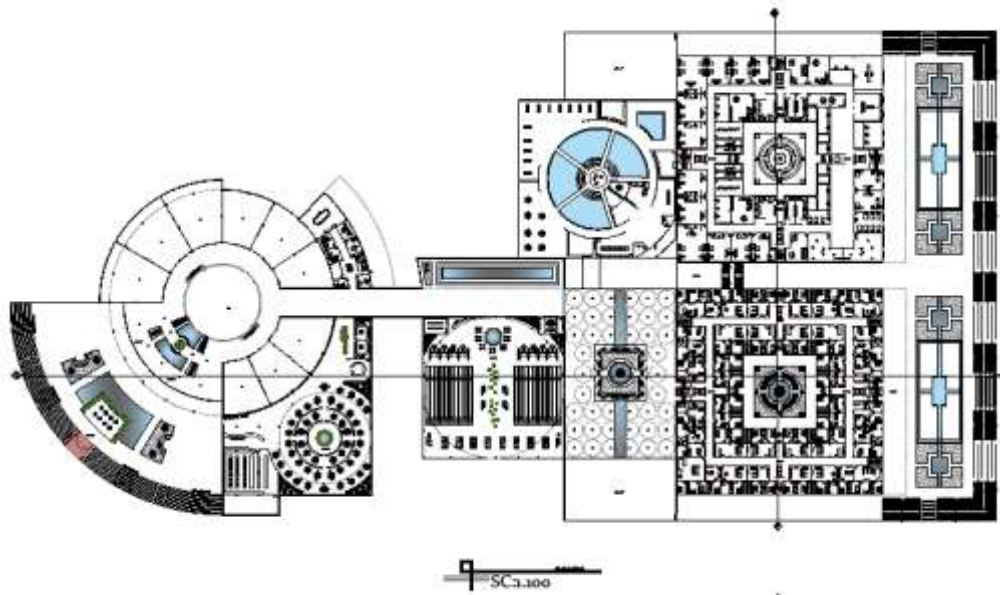
دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

- و مهمترین آیتم آسایش و راحتی مراجعه کنندگان

نقشه های معماری

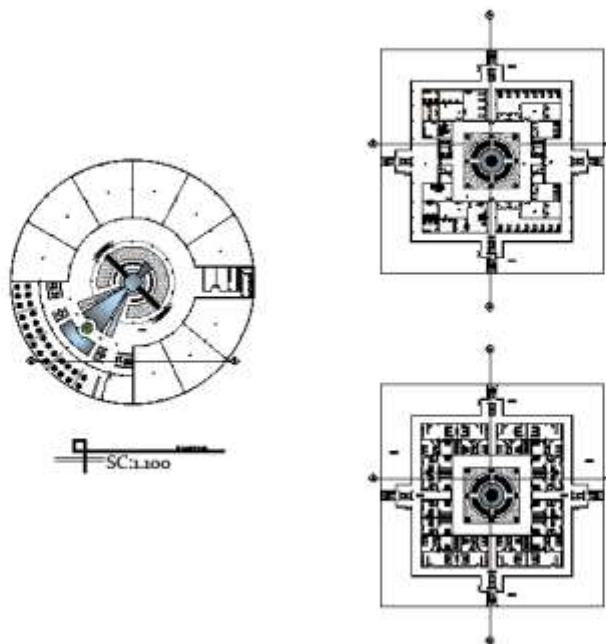

تصویر ۹: پلان طبقه اول

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

تصویر ۱۰: پلان طبقه دوم

بحث و نتیجه گیری

امروزه زندگی انسان ها بسیار پر تشویش و ماشینی شده است. در شهر قم به علت وجود بارگاه حرم حضرت معصومه و مسجد جمکران به پتانسیل های مذهبی بیشتر از دیگر امتیازها توجه شده است. توسط این مجموعه توریستی درمانی ضمن بهبود بخشی به کیفیت زندگی افراد به لحاظ روحی و جسمی محیطی تفریحی برای گذراندن ساکنین استان فراهم میشود؛ ضمن ایجاد شغل برای ساکنین. همچنین به علت قرار گیری سایت در اتوبان پر تردد قم-تهران و قرارگیری در مجاورت پایتخت این مجموعه می تواند ضمن استفاده از امتیازات پایتخت در سطح بین الملل نیز مطرح شود .

استفاده کامل از تمامی پتانسیل های سایت علاوه بر اینکه باعث بهره گیری مالی و اشتغال زایی می شود. سبب آشنایی قومیت ها و ملیت های مختلف با آداب و رسوم ما میشود. با ایجاد فضاهای تفریحی مختلف اعمم از پیست رالی در شن زار ها، ایجاد رصد خانه در کویر و... می توان نیازهای سنین مختلف را برآورده کرد و به این وسیله باعث شود افراد اوقات بیشتری را در این محیط بگذرانند.

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

منابع و مآخذ

- الوایی، محمد، اصول و مبانی جهانگردی، ۱۳۷۳.
- روتس، والتر و پیر، ریچارد، " برنامه ریزی و طراحی هتل"، معاونت امور فنی دفتر تحقیقات و معیارهای فنی، نشریه ۱۴۳، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، سال ۱۳۷۱.
- "صنعت جهانگردی در ایران"، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، سال ۱۳۷۱.
- موتابی، هدایت، اطلاعات معماری «نویفرت»، انتشارات آزاده، چاپ سوم، بهار ۱۳۷۹.
- پانرو، جولیوس، زلینک، مارتین، "ابعاد انسانی و فضاهای داخلی"، مترجم محمد احمدی نژاد، نشر خاک، بهار ۱۳۷۸.
- تاریخ معماری و شهرسازی ایران مقالات ارگ بم.
- جنکس، چارلز، "گفتگوی طبیعت با طبیعت"، ترجمه سولماز زعیمدار، مجله فرهنگ و معماری شماره ۲۱.
- ماتلاک، جان، "آشنایی با طراحی محیط و منظر"، ترجمه معاونت آموزشی و پژوهشی، سازمان پارکها و فضای سبز تهران، ۱۳۷۹.
- سایمون، بل، "منظر: الگو، ادراک و فرآیند"، ترجمه: دکتر بهناز امینزاده، انتشارات دانشگاه تهران، تابستان ۱۳۸۲.
- مجله ساختمان و معماری، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۸۵ و بهار ۱۳۸۶.
- مجله معمار ۴۵، ناشر: اندیشه و هنر معماری ساخت و صنعت و شهرسازی، مهر و آبان ۱۳۸۶.
- آروتس، والتر، ه، نپر، ریچارد، ۱۳۷۵، برنامه ریزی و طراحی هتل، معاونت امور فنی، دفتر تحقیقات و معیارهای فنی، سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی، اجتماعی و انتشارات
- بی نام، توریست کنسولت، ۱۳۵۲، طرح جامعه توسعه جهانگردی در ایران، مهندسی مشاور
- م. زنگنه، تهران، آتلیه تعاونی معماری و شهر سازی
- مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵، نتایج طرح آمارگیری از اقامتگاه های عمومی، مرکز آمار ایران
- رضوی فرد، ج، خیاط مقدم، س، ۱۳۸۰، مدیریت و صنعت گردشگری، محقق
- زمانی فراهانی، ح، ۱۳۷۹، صنعت گردشگری و خدمات مسافرتی
- ابراهیم زاده، ع. ۱۳۶۸. چشمه های آب معدنی و گستره فضایی آن در ایران. تحقیقات منابع آب.
- اخوان بهبهانی، ع. ۱۳۸۸. نگاهی به جایگاه گردشگری درمانی در کشور: سفر برای سلامت. جام جم، شماره ۲۷۵۵.
- آرامی، ح؛ ۱۳۹۳، دریاچه نمک مرنجاب، نگین سپیدرنگ کویر، خبرگزاری ایسنا.
- بیات، م. هاشمی ح؛ ۱۳۸۸، پتانسیل های گردشگری گنبد های نمکی با تاکید بر توریسم درمانی، بیست و هفتمین
- گردهمایی علوم زمین، پایگاه سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی
- جهانیان، م؛ ۱۳۹۱، درآمد ارزی گردشگری سلامت ایران، گفتگوی خبرگزاری فارس با معاون وقت گردشگری.
- Garcia a. and Besinga C. (۲۰۰۶). Challenges and Opportunities in the Plilippine Medical Tourism, Pinoydental Journal, SGV Review, pp.۴۳-۵۵.
- Anonymous ,۱۹۷۲, The Development of spas in Iran sarein

دوازدهمین کنگره ملی سراسری فناوریهای نوین در حوزه توسعه پایدار ایران

12th National Congress of
the New Technologies in Sustainable Development of Iran

senacnf.ir

Country Management and Planning Organization (۲۰۰۴). Land Management Studies, Sustainable Development and Planning Office (In Persian).

Qom Province Management and Planning Organization (۲۰۰۹). Statistical Yearbook of Qom Province, Deputy of Statistics and Information (In Persian).